

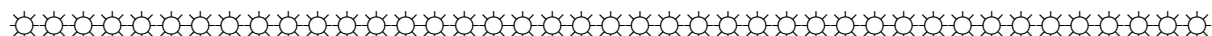
Teresa Michałowska

– i średniowieczne skryptorium

TERESA MICHAŁOWSKA – I ŚREDNIOWIECZNE SKRYPTORIUM

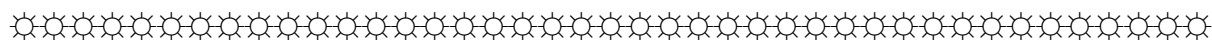
Seria: Profesorki Super-Babki
Odcinek nr: 65
Podseria: uhonorowane godnością Doctor Honoris Causa

1

Polecane/omawiane książki:

- [1] Teresa Michałowska: Średniowiecze. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2000.
- [2] „Profesor Teresa Michałowska Doctor Honoris Causa USKW w Warszawie, Warszawa 2014. //wydawnictwo okolicznościowe//

Motto:

Wyjątek potwierdza regułę.
/powiedzonko/

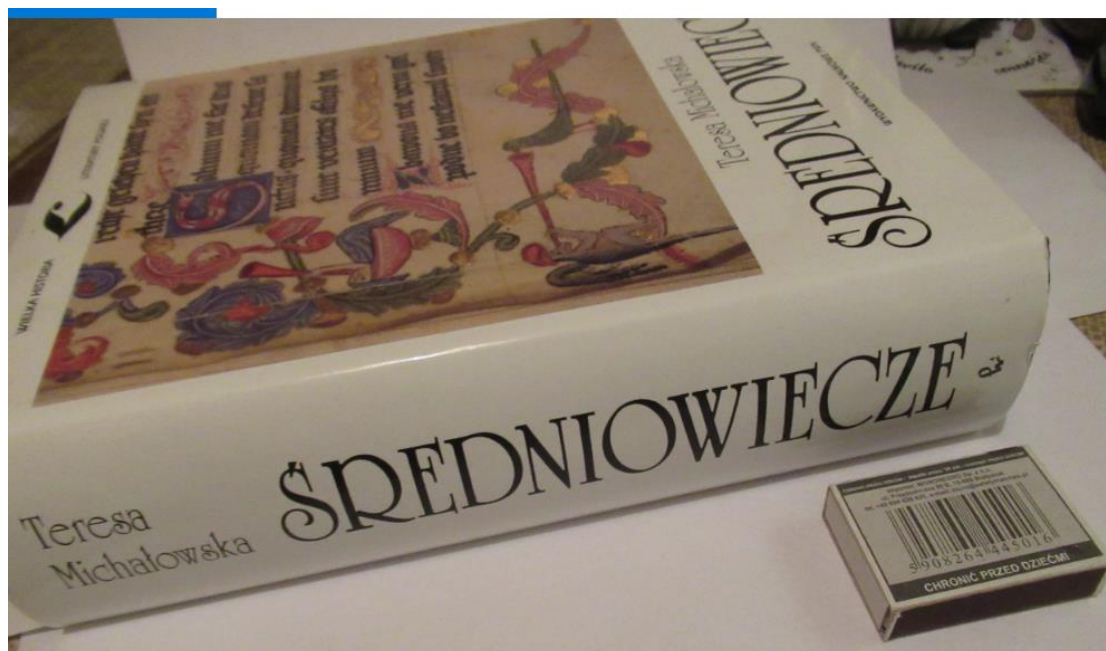
И с к л ю ч е н и е п о д т в е р ж д а е т п р а в и л о .
Keine Regel ohne Ausnahme
Exceptio confirmat regulam
/maksyma łacińska/

Mamy odcinek nietypowy. Bohaterka nie napisała autobiografii, była za skromna. Nie przeprowadzono z Nią także wywiadu rzeki. Heroiną odcinka jest Pani Profesor Teresa Michałowska. W naszej serii była już Danuta Michałowska – przyjaciółka Papieża, ale to chyba tylko zbieżność nazwisk.

Jej sylwetka zostanie omówiona na podstawie danych zamieszczonych na skrzydełkach okładki książki [1] oraz na podstawie tekstów zawartych w [2]. Tę publikację eseista ma tylko w wersji pdf – na tym polega odrębność. **Motto** jest zatem odpowiednie. Prof. Kazimierz Nikodem z ATH w Bielsku-Białej,

stwierdził kiedyś iż jest to jakieś dziwaczne, wręcz absurdalne powiedzonko, bo w matematyce wyjątek (tzw. kontrprzykład) obala odnośną teorię lub twierdzenie. Ale nie tylko matematyką ludzie żyją. Słuchałem kiedyś wykładu Pani Profesor Homišin z Uniwersytetu w Koszycach, ona Węgierka, jej mąż Ukrainiec, a są Słowakami, takie to miasto. Jej wykład dotyczył różnic między naukami ścisłymi, a humanistycznymi. Długi wykład, ponad pół godziny, na konferencji, wprowadzający, mimo iż konferencja była z optymalizacji maszyn. Pięknie sprecyzowała na czym polegają różnice między różnymi dziedzinami wiedzy. Otóż - na przykład - w odmianach czasowników, **we wszystkich językach świata** (może poza Esperanto) bywają wyjątki. Trudno powiedzieć iż „potwierdzają” regułę, ale jej nie unicestwiają, a prof. Miodek był w stanie wyjaśnić skąd się wzięły.

Zostanie zatem omówiona pokrótce książka [1]. Eseista jest fanem średniowiecza, zwiedzał wiele zamków, kościołów czy katedr. Zawsze go to intrygowało. Dzieło [1] to osiągnięcie życia naszej Bohaterki, a dotyczy tylko polskiej literatury średniowiecznej, liczy 908 stron – jest pionierskie i ‘zupełne’ w tym sensie, że zawarła w nim wszelką możliwie dostępną wiedzę.

Pani Profesor Teresa Jadwiga Michałowska urodziła się 6 lipca 1932 roku w Chełmie. Potem jej rodzice mieszkali w Lublinie, jednym z ważniejszych

miast II Rzeczypospolitej. Przyszła na świat na 7 lat przed wybuchem II wojny światowej. Jej rodzice, Zofia Naramowska (herbu Łódzia) oraz Jerzy Kruszewski (herbu Habdank), wywodzili się z rodzin zubożałych po powstaniu styczniowym. Znamy zatem nazwisko panięńskie naszej Bohaterki. Oboje rodzice pracowali jako nauczyciele w szkołach średnich (!!): matka uczyła literatury, ojciec – historii i geografii. Szkołę powszechną i średnią ukończyła Teresa w Lublinie. Zatem musiała uczestniczyć w czasie wojny w tajnym nauczaniu lub rodzice zapewnili Jej wykształcenie domowe, bo inaczej miałyby 4 lata przerwy. Takie podejście do kształcenia, przy tradycjach rodziców oraz ich zawodach było całkiem oczywiste. Rosjanie oswobodzili Lublin od Niemców już w 1944 roku. Wojna trwała jeszcze prawie rok, ale w Lublinie już zawiązywało się w miarę normalne życie. Rodzina przeniosła się jednak do Wrocławia w 1948 roku. Miasto nowych szans, które było uważane za kontynuatora tradycji lwowskich. Mieszkała z rodzicami i studiowała na Uniwersytecie Wrocławskim filologię polską, co łączyło dziedziny reprezentowane przez mamę i ojca.

Pod kierunkiem prof. Tadeusza Mikulskiego¹ napisała pracę magisterską o poezji Jana Kochanowskiego. Praca została wydana drukiem w 1956 roku..

W 1961 roku poślubiła inżyniera Bronisława Michałowskiego, ma jedną córkę Agnieszkę.

W latach 1955-1960 była zatrudniona jako pracownik naukowy PAN w pracowni edytorskiej działającej przy Bibliotece **Ossolineum** we Wrocławiu. Po wojnie utworzono analogiczną placówkę jaka istniała we Lwowie. Nie wszystkie zasoby archiwalne wróciły do Polski, ale gromadzono wszystko co dało się ocalić. Pracowało tam wielu wybitnych ludzi nauki i tak jest do dzisiaj. W tym okresie opracowała do wydania - polskie utwory narracyjne XVII wieku. Równocześnie przygotowała pracę doktorską pod kierunkiem prof. Mikulskiego, a po jego śmierci w 1958 roku, promotorstwo przekazano

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Tadeusz_Mikulski; informacje o promotorze pracy magisterskiej, człowieku wybitnym, powstańcu warszawskim, który dostał się do niewoli i z niej powrócił.

To bardzo ważne – mieć wspaniałego mistrza za promotora.

prof. Julianowi Krzyżanowskiemu², który związany był z Warszawą. Musiała pewnie dojeżdżać na konsultacje. Lepiej było przenieść się do Warszawy. W roku 1961 rozpoczęła pracę w Instytucie Badań Literackich PAN w Warszawie (jako młoda mężatka). Notki nie podają czym zajmował się jej mąż.

Kariera naukowa była następująca: „w 1963 uzyskała stopień naukowy doktora na podstawie pracy zatytułowanej <<Różne historyje>>. Habilitowała się w 1970 roku w oparciu o dorobek naukowy oraz rozprawę „Między poezją a wymową. Tradycje i konwencje prozy nowelistycznej”. W 1983 otrzymała tytuł profesora nauk humanistycznych, obejmując stanowisko profesora nadzwyczajnego. W 1991 została profesorem zwyczajnym.”

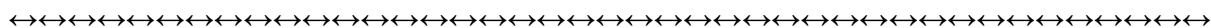
W latach 1969-2000 wyjeżdżała na zagraniczne stypendia naukowe, głównie do Paryża i do Rzymu. W 2000 roku przebywała krótko w Cividale del Friuli³ w związku z pracą nad swoją książką Ego Gertruda (2001). Potem prowadziła Ona wykłady z historii średniowiecza w Rzymie.

W każdym prawie odcinku powtarzamy (odcinki są całkowicie niezależne) iż znacznikiem karier naukowych są dobrze wykorzystane staże naukowe. Ona potrafiła z tego skorzystać. W okolicach Paryża jest wiele gotyckich, średnio-wiecznych katedr... Czy dzisiaj Paryż jest nadal destynacją, do której kierują się młodzi Polacy na post-doc-ki. Chyba nie. Eseista wybrał się na wycieczkę do Paryża. Poniżej będzie zamieszczonych kilka zdjęć z tejże wyprawy. Druga sprawa to znajomość języków – w przypadku naszej Bohaterki to francuski i włoski, ale też angielski. Do tego dochodzi łacina, bo jeszcze po wojnie jej uczono. Musiała mieć takie lekcje! W Jej książce jest przecież setki pism i utworów w tym języku. Są one tłumaczone na język polski przez łacinników-fachowców.

Będąc profesorem pełniła m.in. funkcję kierownika Pracowni Historii Literatury Staropolskiej. Osiągnęła wiele, działała w wielu organizacjach i towarzystwach. Misją naukowców jest też popularyzacja wiedzy, wyeksponowanie własnych

² https://pl.wikipedia.org/wiki/Julian_Krzy%C5%BCanowski; informacja o promotorze doktoratu – również postaci wybitnej.

³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Cividale_del_Friuli; miasto we Włoszech.

Wracamy zatem do dzieła [1]: Średniowiecze. Wieki Średnie trwały od upadku Cesarstwa Rzymskiego do wynalezienia druku. Zatem to około 1000 lat. Potem historia przyspieszyła, kolejne epoki trwały po kilkaset lub około 100 lat. Praca dotyczy utworów pisanych, polskich. Jakie to utwory? Po łacinie i po polsku. Po chrzcie Mieszka I Polska dołączyła do Europy Łacińskiej. Wszystkie dokumenty dworskie, państwowe, lokacje miast, traktaty, założenie uniwersytetu, kościelne, pieśni, księgi liturgiczne były po łacinie. Uważa się, że dopiero odrodzenie wprowadziło język Polski. Pani profesor starała się znaleźć wszystko co można polskiego w języku polskim, jeszcze w średniowieczu.

6

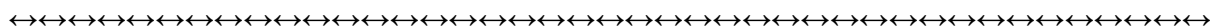
Miasta zakładano na tzw. Prawie Magdeburskim – tak pisze Pani Profesor. Natomiast niektóre dziwoki nazywają je niemieckim. Obozy śmierci nie były niemieckie, a prawo było – ale z kolei w średniowieczu nie było Niemiec, bo było rozbitcie dzielnicowe. Eseista zwraca uwagę, bo spotkał się z opinią, że skoro Bydgoszcz (jego miasto rodzinne) założono na „prawie niemieckim” to jest niemieckie. Natomiast przywilej lokacyjny wydał król Polski Kazimierz Wielki. Oczywiście dokument był po łacinie.

W [1] mamy wiele zdjęć np.: Akt erekcyjny Uniwersytetu Krakowskiego z roku 1364, Akt odnowienia Uniwersytetu w Krakowie z roku 1400, str. 331 ciekawostka – fragment **słownika łacińsko-polskiego** wyrazów prawa magdeburskiego.

Typy utworów to pieśni kościelne i dworskie (nuty pisano na pięciolinii), poezja (także miłosna), kroniki, żywoty świętych, modlitewniki, modlitwy, sztuki teatralne, dokumenty dworskie.

Jest wiele fotografii czarno-białych oraz kilkanaście wstawek zestawów fotografii na papierze kredowym. Wtedy zdjęcia są kolorowe. Na zdjęciach mamy same teksty, wielkie początkowe litery, a w nich obrazki, obrazy, obiekty architektoniczne, rzeźby, płaskorzeźby, ołtarze – np. Wita Stwosza.

Wszelkie ilustracje są dobrane adekwatnie do tekstu. Warto przeglądać, warto przeczytać.

Wracając do tytułu odcinka i jego treści, koniec średniowiecza to wynalazek druku, zatem wszystko co napisano w średniowieczu - napisano RĘCZNIE piórem i atramentem (inkaustem)!!! Pióro to nie pióro mechaniczne, ale pióro jakiegoś ptaka. Zatem linia pisma jest o wiele szersza niż dzisiaj. Widać jak ci średniowieczni skrybowie (po hiszpańsku - pisać = escribir) pomagali sobie robiąc linijki, pionowe i poziome.

Str. 195: Kronika Janka z Czarnkowa, tekst jest w dwóch kolumnach na stronie. Tak też drukowano biblię Gutenberga - kto to wymyślił?!!

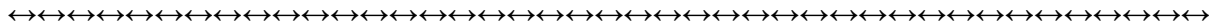
Str. 126: kronika Galla Anonima - dwie szpalty, str. 131: Kronika Polski Wincentego Kadłubka - jednolity tekst na stronie.

Str. 414: zapis nutowy...

Załączone zdjęcia dotyczą kilku obiektów zachowanych od średniowiecza do dzisiejszych czasów...

Warto sięgnąć do dzieła naszej Heroiny. To była heroiczna, tytaniczna praca, aby tę książkę napisać. Można być dzięki niej bardziej dumny z bycia Polakiem zrozumiawszy nasze średniowieczne utwory.

Polecam Państwu tę i inne prace naszej Bohaterki.

DODATKOWA LITERATURA

na temat analiz inżynierskich budowli średniowiecznych
/patrz także odcinek o Hildegardzie z Bingen/

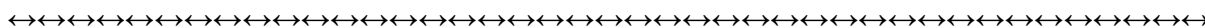
Cudny, W., Skłodowski, M., Wiącek, D., & Holnicki-Szulc, J. (1999). Damage Prediction Concept Based on Monitoring and Numerical Modelling of a Medieval Church. In *Smart Structures* (pp. 45-52). Springer, Dordrecht.

BINDA, Luigia; ANZANI, Anna; ROBERTI, G. Mirabella. Tall and Massive Ancient Masonry Buildings: Long Term Effects of Loading. In: *International Symposium on Concrete and Masonry Structures*. Aristotle University of Thessaloniki, 2000. p. 273.

BERNARDESCHI, Katia; PADOVANI, Cristina; PASQUINELLI, Giuseppe. Numerical modelling of the structural behaviour of Buti's bell tower. *Journal of Cultural Heritage*, 2004, 5.4: 371-378. //“Buti's bell tower”, a medieval structure located on the Pisa mountains//.

Pellegrini, D., Girardi, M., Padovani, C., & Azzara, R. M. (2017). A new numerical procedure for assessing the dynamic behaviour of ancient masonry towers. In *6 th ECCOMAS Thematic Conference on Computational Methods in Structural Dynamics and Earthquake Engineering*. Ecomas Proceedia.

ZONTA, Daniele, et al. Wireless sensor networks for permanent health monitoring of historic buildings. *Smart Structures and Systems*, 2010, 6.5-6: 595-618.

PUBLIKACJE BOHATERKI (WYBRANE)

1. MICHAŁOWSKA, Teresa. *Między poezją a wymową: Konwencje i tradycje staropolskiej prozy nowelistycznej*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1970.
2. MICHAŁOWSKA, Teresa; ŚLASKI, Jan (ed.). *Studia porównawcze o literaturze staropolskiej: pod red. Teresy Michałowskiej i Jana Ślaskiego*. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawn. Polskiej Akademii Nauk, 1980.
3. MICHAŁOWSKA, Teresa (ed.). *Literatura i kultura późnego średniowiecza w Polsce: praca zbiorowa*. Wydawn. IBL PAN, 1993.
4. MICHAŁOWSKA, Teresa. The Beginnings of Genological Thinking. *Antiquity-Middle Ages, Zagadnienia Rodzajów literackich, Bd. XII, H*, 1969, 1: 22.
5. MICHAŁOWSKA, Teresa. *Literatura polskiego średniowiecza wobec poetyki europejskiej ("ornatus difficilis")*. Instytut Badań Literackich PAN, Wydawnictwo, 2008.
6. MICHAŁOWSKA Teresa: *Literatura polskiego średniowiecza. Leksykon*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
7. Maria CYTOWSKA, Teresa MICHAŁOWSKA: *Źródła wiedzy teoretycznoliterackiej w dawnej Polsce : średniowiecze, renesans, barok*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.

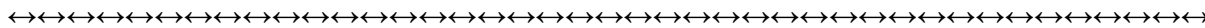
INNE

8. Roman Mazurkiewicz: *Polskie średniowieczne pieśni maryjne. Studia filologiczne*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Kraków 2002.

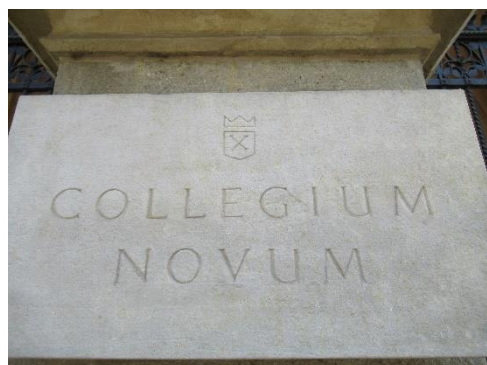
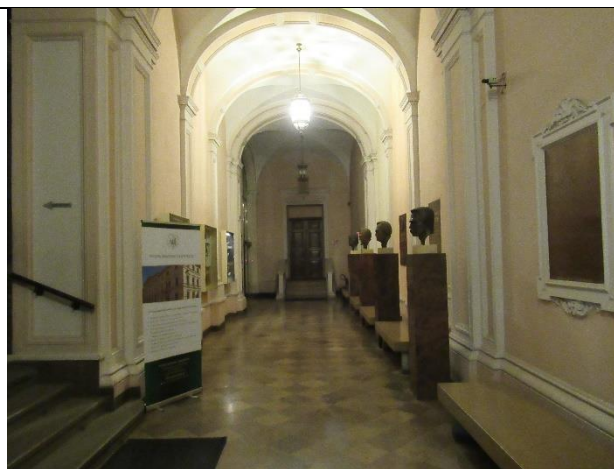
LINKI

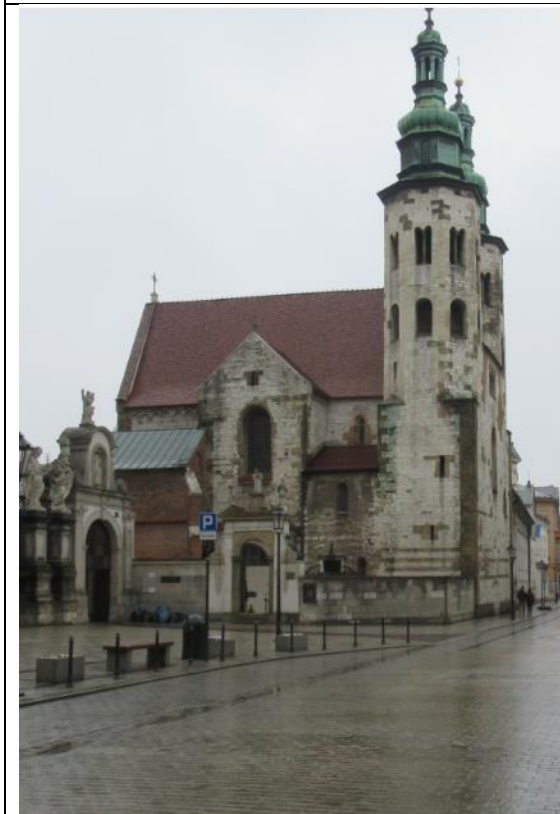
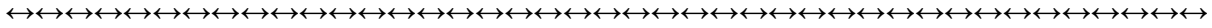
http://katedra.uksw.edu.pl/001wydarzenia/2014/dr_hc/dr_hc.htm; zdjęcia z uroczystości nadania godności Doctora Honoris Causa.

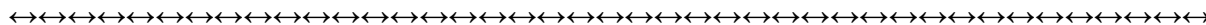
ŚLADAMI BOHATERKI

KRAKÓW

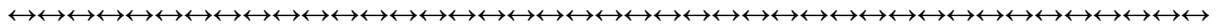

WARSZAWA – IBL, czyli miejsce pracy naszej BOHATERKI

WŁOCHY

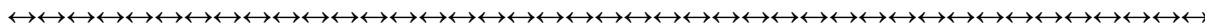

13

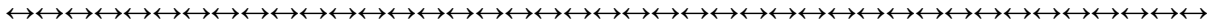
Średniowieczne księgi w Kościele w Pizie

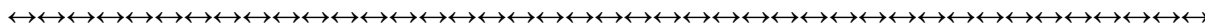

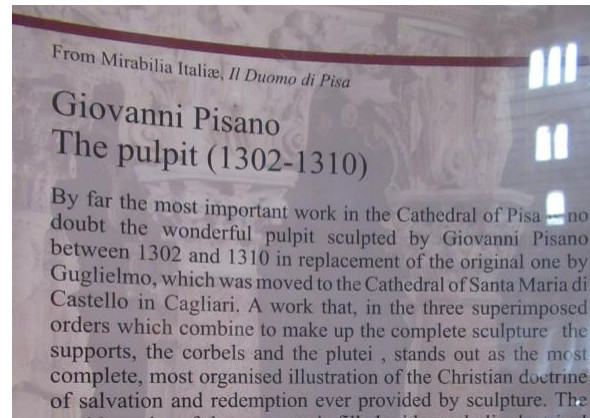
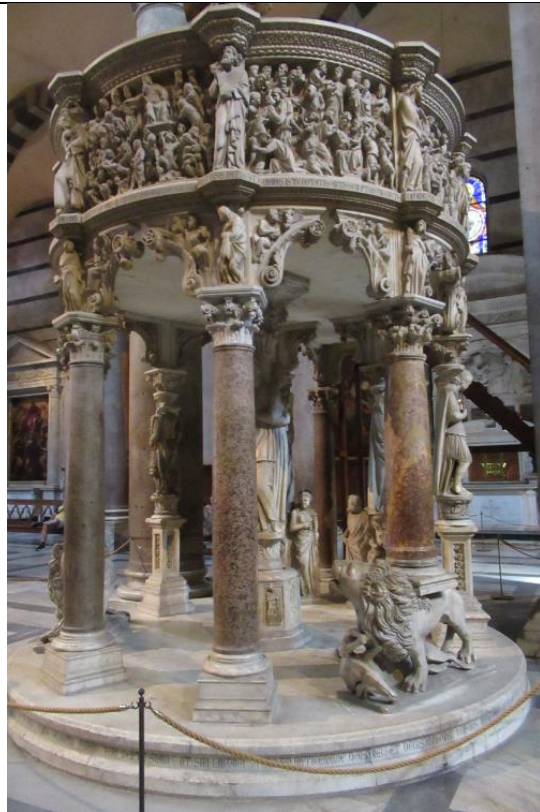
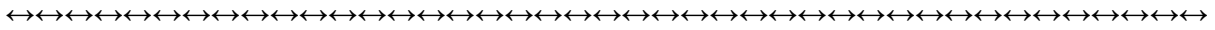
Miasto San Gimignano w Toskanii, średniowieczne, a w nim dziwaczne spichrze

Całe miasteczko zachowało się w dobrym stanie, mury, układ ulic; tzw. „twin towers”!!

17

Średniowieczna kazalnica w Pizie

Grobowiec Dantego

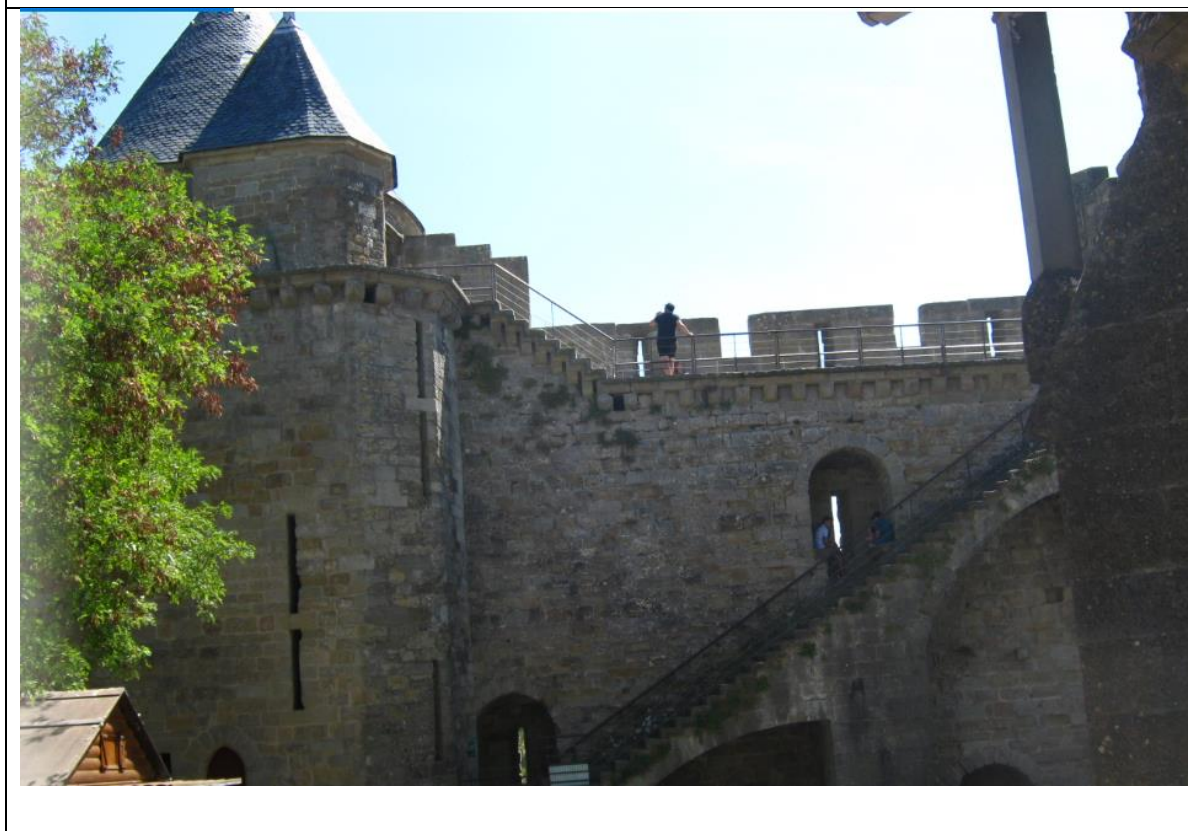
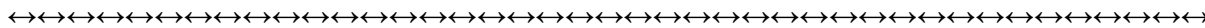
Dante Alighieri (ur. w maju lub czerwcu 1265 we Florencji, zm. 13 lub 14 września 1321 w Rawennie) – włoski poeta, filozof i polityk. Jego najwybitniejszym dziełem jest poemat *Boska komedia*, uważany za arcydzieło literatury światowej i szczytowe osiągnięcie **literatury średniowiecznej**.

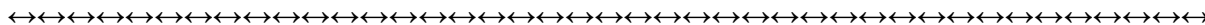

FRANCJA – miasto Carcassonne

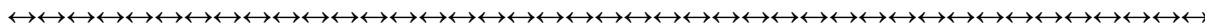

Troki

21

Inne

Kościół w Gdańsku

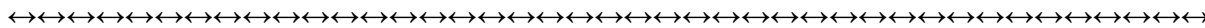

Katedra w Kaliningradzie

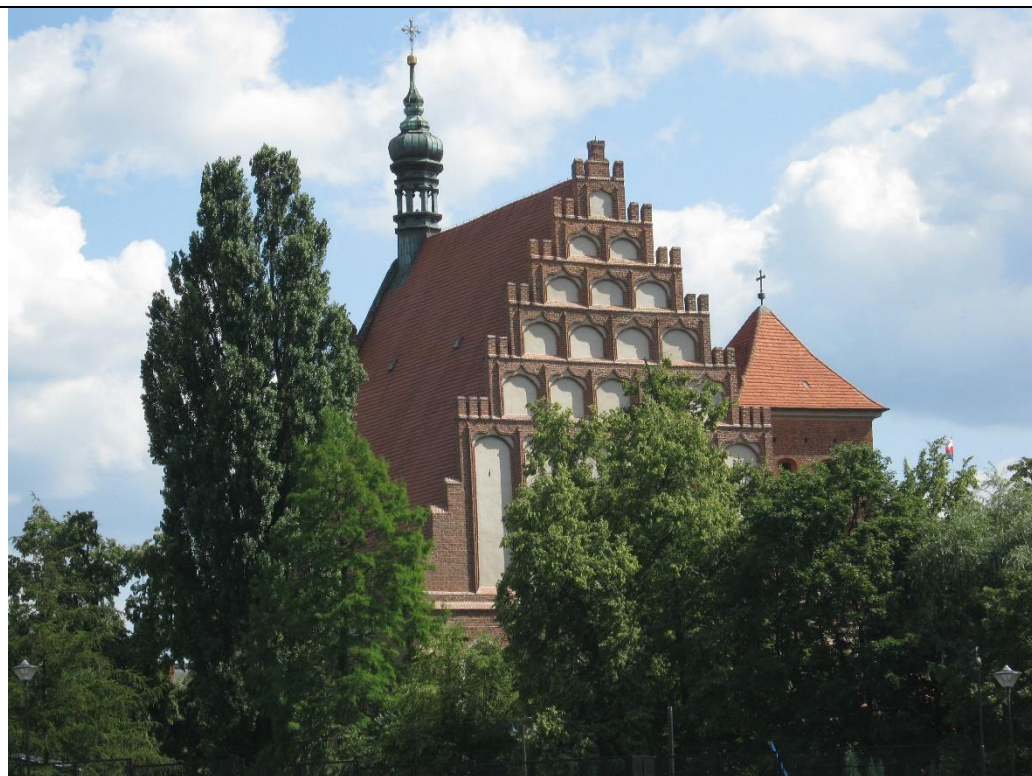

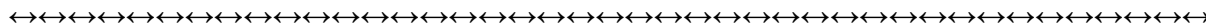
Model Katedry w Aachen

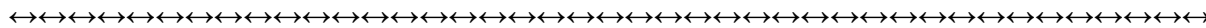

Bierzgłowo (między Bydgoszczą a Toruniem), poniżej Katedra w Bydgoszczy

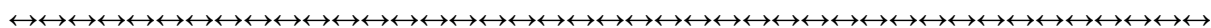

Pomnik Kazimierza Wielkiego, który wydał dokument lokacyjny miasta Bydgoszcz

Turku w Finlandii (zamek i katedra – poprzednio katolicka, teraz protestancka)

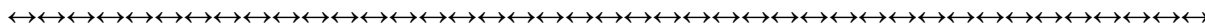

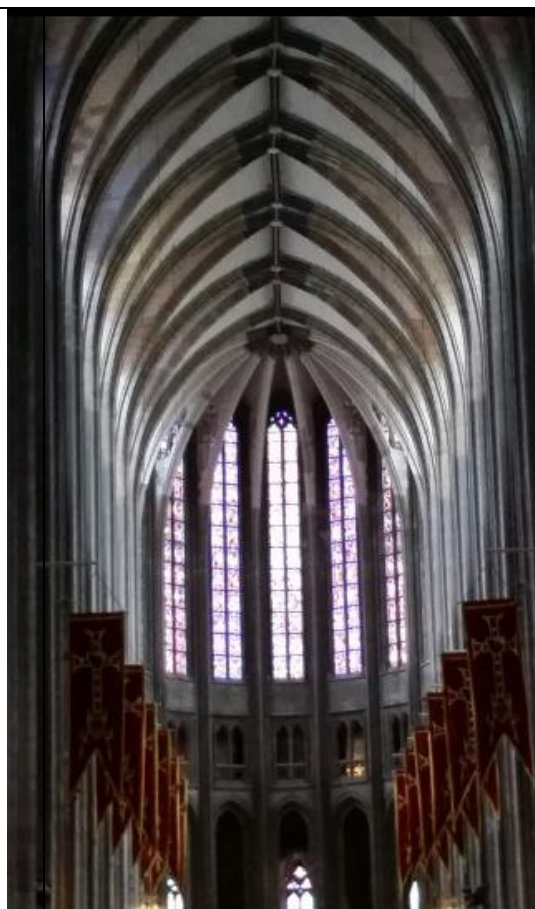
Zdjęcia Stan Zawiślak

Polecany link (przy okazji):

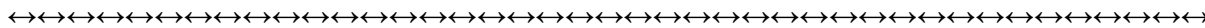
[https://wff.yale.edu/biographies-yales-first-women-phds;](https://wff.yale.edu/biographies-yales-first-women-phds)

Katedra w Reims

Klasztor na wyspie Saint Michel

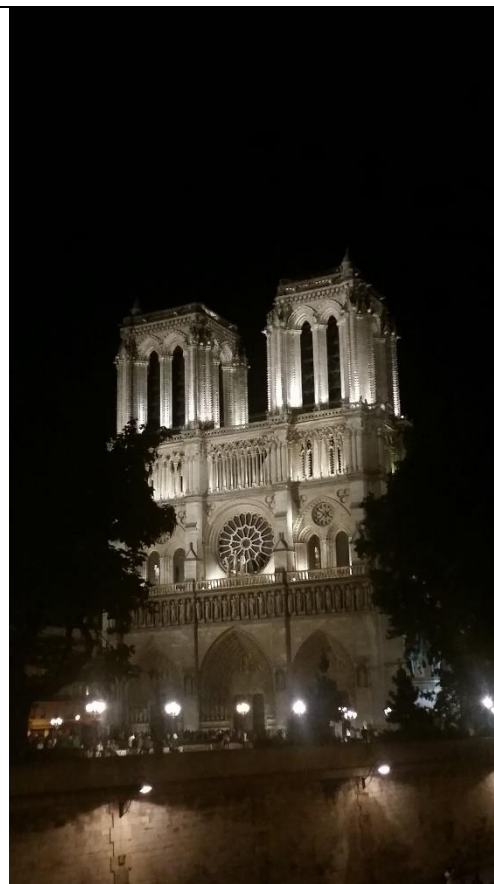
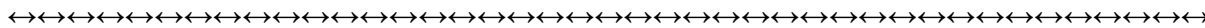

28

Paryż – nie z epoki średniowiecza

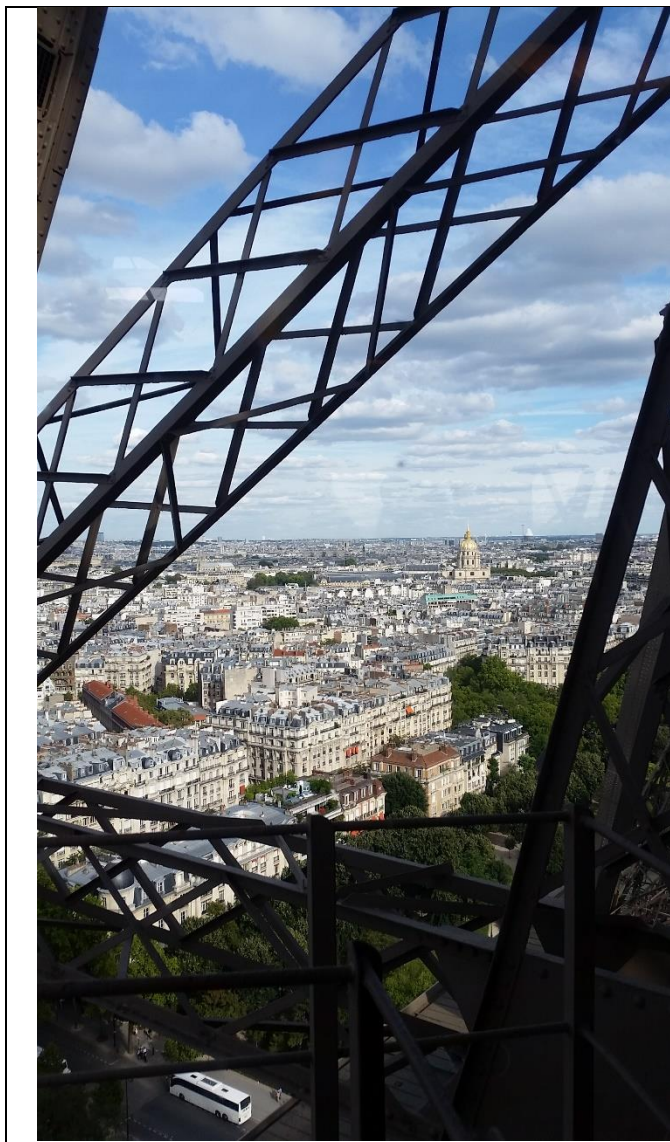
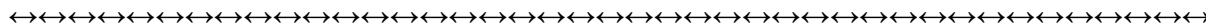

Katedra Notre Dame w Paryżu

29

Wieża Eiffla (4 ostatnie zdjęcia).

Zdjęcia z Paryża: Barbara Zawiślak